

Ihmisoikeudet

HUMAN RIGHTS

HEO / TURUN AVOIN YLIOPISTO, KANSAINVÄLINEN OIKEUS

JEENA KAMMONEN

Dia esityksen sisältö:

Osa 1

Ihmisoikeuksien rooli ja luonne
YK:n peruskirja
YK Ihmisoikeustoimijana
Ihmisoikeussopimukset osana kansainvälistä lainsäädäntöä

YK:n ihmisoikeussopimukset:
Rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus
Naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus
Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus
Yleissopimus lapsen oikeuksista
Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus
Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus
Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

Osa 2

Osa 3

Ihmisoikeusneuvosto
ihmisoikeusneuvoston toimintamekanismeja ihmisoikeusneuvoston toiminta
Keskeiset toimijat YK-järjestelmässä
Velvoittavuus
Tuomioistuimet
Kritiikki
Lähteet

Osa 1: Yleistä tietoa

Rooli ja luonne

- ▶ Ihmisoikeudet ovat osa kansainvälistä oikeutta ja niistä säädetään kansainvälissä ihmisoikeussopimuksissa
- ▶ Ihmisoikeuksien edistäminen ja kansainvälisoikeudellisen ihmisoikeusnormiston luominen on ollut yksi YK:n merkittävimmistä tehtävistä
- ▶ YK:n johdolla on kuluneen yli 70 vuoden aikana laadittu sopimusjärjestelmä, joka kattaa huomattavan osan inhimillisen elämän osa-alueista

Rooli ja luonne

- ▶ Ihmisoikeussopimukset ovat valtioiden välisiä kansainvälisiä sopimuksia, jotka hyväksyessään ja ratifioidessaan valtio sitoutuu turvaamaan sopimuksessa määritellyt oikeudet ja ottamaan vastuulleen niissä määritetyt velvoitteet
- ▶ Ihmisoikeussopimukset asettavat tason, jota valtioiden tulee omassa kansallisessa lainsäädännössään noudattaa
- ▶ Valtion tulee kunnioittaa, suojella ja edistää ihmisoikeuksia ja kansalaisten perusvapauksia omassa toiminnassaan sekä ihmisten välisissä suhteissa

YK: n peruskirja

- ▶ YK:ssa on hyväksytty 9 ihmisoikeussopimusta, lisäpöytäkirjoineen yhteensä 18 kansainvälistä sopimusta
- ▶ Nämä asiakirjat turvaavat ihmisoikeuksiksi noin 40 perusoikeutta, jotka kuuluvat jokaiselle ihmiselle, kaikkialla maailmassa
- ▶ YK:n peruskirja edellyttää, että YK:lla on ihmisoikeuksiin erikoistunut toimielin

YK ihmisoikeustoimijana

- ▶ YK:n ihmisoikeusneuvosto ja YK:n ihmisoikeusvaltuutettu toimistoinen ovat kaksi erillistä toimielintä, vaikka toimivatkin läheisessä yhteistyössä

Ihmisoikeussopimukset osana kansainvälistä lainsäädäntöä

- ▶ YK:n piirissä laadittujen sopimusten ohella monet alueelliset organisaatiot ovat luoneet paikallisesti voimassaolevaa lainsäädäntöä, joiden velvoittavuus koskee kyseisen organisaation jäseniä
- ▶ Maailman valtiot ovat uudistaneet ja vahvistaneet sitoumuksensa ihmisoikeuksien periaatteisiin kahdessa ihmisoikeuksien maailmankonferenssissa, Teheranissa vuonna 1968 ja Wienissä vuonna 1993

Osa 2: Ihmisoikeussopimukset

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

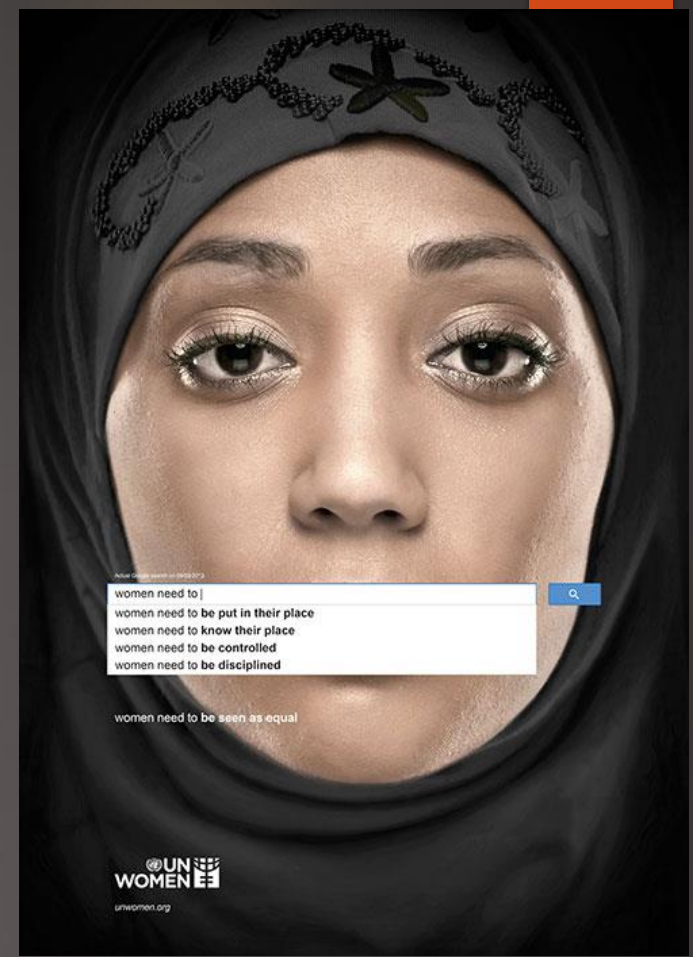
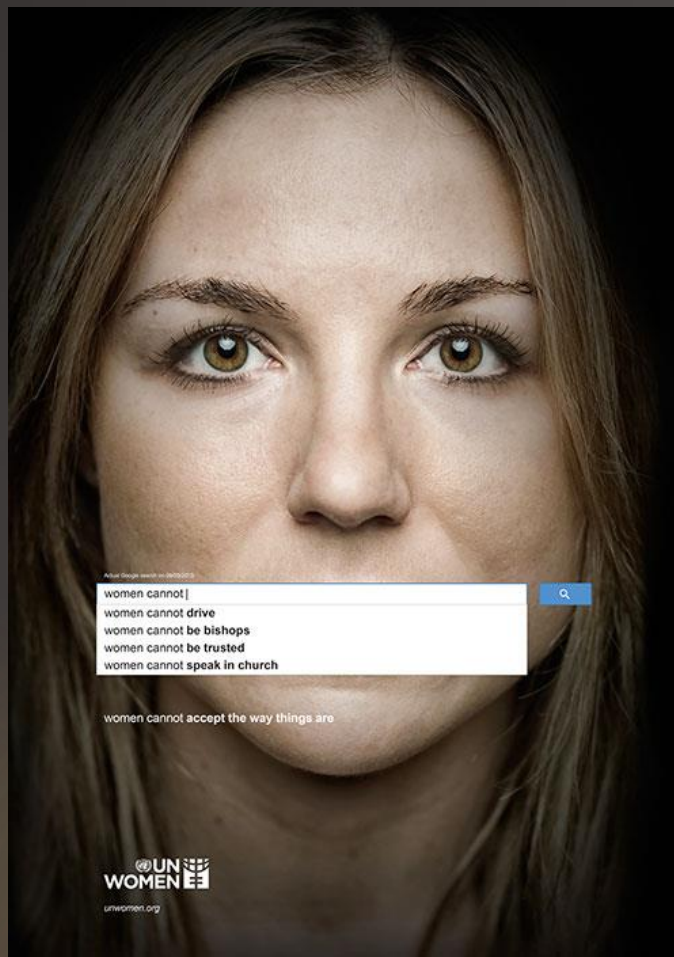
- ▶ puhutaan usein myös TSS-sopimuksesta
- ▶ Sopimus sisältää muun muassa työhön ja työoloihin, terveyteen, asumiseen, ravinnonsaantiin, koulutukseen ja kulttuuriin liittyviä oikeuksia
- ▶ Hyväksytty vuonna 1966, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1976

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus

- ▶ Sopimuksen tavoitteena on ehkäistä rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella tapahtuvaa syrjintää
- ▶ Valtioiden tulee kaikin mahdollisin keinoin pyrkiä ehkäisemään rasismia yleensä sekä erityisesti kriminalisoida rotusyrjintä ja kansanryhmää vastaan kiihottaminen
- ▶ Hyväksytty vuonna 1965, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1969

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus

- ▶ Sopimuksen tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta
- ▶ Sopimus sisältää säännöksiä muun muassa kansalaisuudesta, koulutuksesta, työelämään osallistumisesta, terveydenhuollosta sekä naisten taloudellisista oikeuksista
- ▶ Hyväksytty vuonna 1979, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1981

Äänenvaimennus

Mediayritys Memac Ogilvy & Mather Dubai teki YK: n naisille (UN WOMEN) mainoksen, jonka tarkoitus oli paljastaa seksismin ja naisten syrjinnän laajan levinneisyyden. 9.3.2013 päivättyjen hakujen perusteella mainokset paljastavat kielteisiä mielipiteitä stereotyyppioista ja naisten oikeuksien suorasta kieltämisestä / Kuva 1*

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus

- ▶ Sopimuksella velvoitetaan valtio kaikin keinoin ehkäisemään laajan määritelmän mukainen kidutus alueellaan
- ▶ Kidutus on kriminalisoitava. Sopimus mahdollistaa laajan syyteoikeuden kidutustapauksissa
- ▶ Hyväksytty vuonna 1984, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1987

Yleissopimus lapsen oikeuksista

- ▶ Sopimus kattaa lapsen oikeudet kuten oikeuden kansalaisuuteen, opetukseen, terveydenhoitoon sekä oikeuden vaikuttaa kehitystasonsa mukaisesti omiin asioihinsa
- ▶ Sopimus velvoittaa suojaamaan lasta seksuaaliselta ja muulta hyväksikäytöltä sekä turvaamaan hänen asemansa oikeudenkäynnissä
- ▶ Hyväksytty vuonna 1989, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1990

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus

- ▶ Sopimuksen tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet, edistää ja suojella näitä oikeuksia ja vapauksia sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista
- ▶ Hyväksytty vuonna 2006, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 2008

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

- ▶ puhutaan usein myös KP-sopimuksesta
- ▶ Sopimus sisältää säännöksiä muun muassa sanan-, yhdistymis- ja uskonnonvapaudesta sekä esimerkiksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kriteereitä
- ▶ Sopimus sisältää myös yleisen syrjintäkiellon, vähimmäiskriteerit kuolemanrangaistuksen käytölle sekä säännöksen vähemmistöihin kuuluvien oikeuksista
- ▶ Hyväksytty vuonna 1966, tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1976

*Palkittu humanitaarinen tutkija Luca Catalano Gonzagan kuvasi lapsityöntekijöiden kovia elinoloja Nepalissa. Kansainvälisen työjärjestön (ILO) mukaan vuonna 2007 Nepalissa työskenteli yli 2,6 miljoonaa 5–14-vuotiasta lasta, mikä on 40% lapsista. He ansaitsevat korkeintaan yhden dollarin päivässä valmistakseen ja kuljettaakseen 1 000–2 000 tiiliä / Kuva: 2**

Osa 3: Toimijat, kritiikki ja lähteet

Ihmisoikeusneuvosto

- ▶ Ihmisoikeusneuvosto koostuu 47 jäsenvaltiosta, jotka YK:n yleiskokous valitsee perustuen neuvoston perustamispäätöslauselmassa sovitun maantieteellisen paikkajaon mukaisesti
- ▶ Jäsenet valitaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan, ja yksittäinen valtio voi toimia jäsenenä korkeintaan kaksi peräkkäistä kautta
- ▶ Ihmisoikeusneuvosto on hallitustenvälinen elin, joka on vastuussa ihmisoikeuksien edistämisestä ja vahvistamisesta sekä ihmisoikeusrikkomusten käsittelystä ja suositusten antamisesta

Ihmisoikeusneuvoston toiminta

- ▶ Ihmisoikeusneuvosto kokoontuu Genevessä, Sveitsissä. Neuvoston toiminta muodostuu istunnoista
- ▶ Tavanomaisia istuntoja on vähintään kolme vuodessa ja niiden on kestettävä yhteensä vähintään 10 viikkoa
- ▶ Tarvittaessa neuvosto voi kutsua koolle kiireellisten ihmisoikeusasioiden käsittelyä varten erityisistuntoja

Istuntojen ohella ihmisoikeusneuvoston toimintamekanismeja

- ▶ Yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu
- ▶ Jäsenvaltion ihmisoikeustilanteita arvioidaan määräajoin
- ▶ Ihmisoikeusneuvoston neuvoa-antava komitea on 18-jäseninen asiantuntijaelin, joka antaa neuvoja ja ohjeistusta temaattisten ihmisoikeuskysymysten käsittelyssä
- ▶ valitusmenettely antaa yksilöille ja organisaatioille mahdollisuuden tuoda ihmisoikeusrikkomuksia neuvoston käsiteltäväksi

Velvoittavuus

- ▶ **Ei ole olemassa mitään valtioiden yläpuolella olevaa riippumatonta tahoa**, joka säätäisi kansainvälisesti velvoittavia lakeja
- ▶ YK:n yleiskokouksen täysistunnon päätöslauselmat eivät ole muodollisesti valtioita sitovia, vaikka ne ovatkin tärkeässä osassa kansainvälisen oikeuden kehityksessä
- ▶ YK-järjestelmässä **turvallisuusneuvosto** voi päättää sanktioista ja voimatoimien käytöstä
- ▶ Turvallisuusneuvoston päätökset ovat oikeudellisesti velvoittavia, mutta neuvoston oikeudellinen toimivalta rajoittuu kysymyksiin, jotka koskevat kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta

Tuomioistuimet ICJ & ICC

- ▶ Kansainvälistä tuomioistuinta (International Court of Justice, ICJ) **ei pidä sekoittaa kansainväliseen rikostuomioistuimeen** (International Criminal Court, ICC)
- ▶ Kansainvälinen rikostuomioistuin (ICC) aloitti toimintansa heinäkuussa 2002
- ▶ Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivalta on rajattu kaikkein vakaviimpiin kansainvälisiin rikoksiin: sotarikoksiin, kansanmurhiin ja rikoksiin ihmisyyttä vastaan

Vasemmalla: ICC: n 18 tuomaria, joiden toimikausi on yhdeksän vuotta – toimikautta ei ole mahdollista uusia

Oikealla: Syyttäjänvirasto (OTP) on tuomioistuimen riippumaton elin. Sen tehtävänä on tutkia tuomioistuimen lainkäyttövaltaan kuuluvia tilanteita, joissa näyttää esiintyvän kansanmurhaa, rikoksia ihmisyyttä vastaan, sotarikoksia ja aggressiota, sekä suorittaa tutkimuksia ja syytteitä henkilöitä vastaan, joiden väitetään olevan vastuussa näistä rikoksista. Nykyinen syyttäjä on Fatou Bensouda Gambiasta (oikealla) / Kuva 3*

Kansainvälinen tuomioistuin ICJ

- ▶ Kansainvälinen tuomioistuin on YK:n tärkein **oikeudellinen elin**
- ▶ Kansainvälisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkoa **valtioiden välisiä kiistoja**
- ▶ Se on antanut päätöksiä muun muassa panttivankien ottamisesta, diplomaattisuhteista ja turvapaikkaoikeuksista
- ▶ Kansainvälinen tuomioistuin koostuu 15 tuomarista , jotka YK: n yleiskokous ja turvallisuusneuvosto valitsevat yhdeksän vuoden toimikaudeksi
- ▶ Haagissa Alankomaissa sijaitseva tuomioistuin perustettiin vuonna 1946

ICJ jatkuu

- ▶ Kansainvälinen tuomioistuin on YK:n merkittävin oikeudellinen toimielin ja hoitaa tavallaan eräänlaista "maailman tuomioistuimen" virkaa
- ▶ Kansainvälisen tuomioistuimen päätökset ovat sitovia, mutta tuomioistuin voi käsitellä valtioiden välisiä kiistoja vain molempien kiistaosapuolten suostumuksella

Kansainvälisen tuomioistuimen (ICJ) tuomarit rauhanpalatsin japanilaisessa huoneessa / Kuva 4*

Kritiikki

Ihmisoikeuksien julistus on
moraalisesti velvoittavaa, mutta se ei ole
varsinaisesti oikeudellisesti sitova

Yleisten ihmisoikeuksien määrittäminen
on vaikeaa

Valtiot ovat erilaisia ja niillä on
erilainen moraalinen, poliittinen sekä
taloudellinen tilanne

Valtiot saattavat olla haluttomia
hyväksymään kansainvälisen
ihmisoikeuslainsäädännön konkreettisissa
tapauksissa

kuva: lapset leikkivät Bangladeshin
pakolaisleireillä/ Kuva 5*

Lähteet:

Suomen YK-liitto: <https://www.ykliitto.fi/>

Ulkoministeriö : <https://um.fi/>

Ihmisoikeudet.net: <http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeussopimukset/>

Kansainvälinen rikostuomioistuin: ICC: <https://www.icc-cpi.int/>

Kansainvälinen tuomioistuin: <https://www.icj-cij.org/en>

Kirjallisuus: Textbook on International Law , Martin Dixon

Kuvat: Kuvasarja 1* <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2013/10/women-should-ads>

Lapsityövoima Nepalissa 2* <http://www.witnessimage.com/news/luca-catalano-gonzaga-winner-the-care-international-award-for-humanitarian-reportage/>

ICC:n kuvat 3*: <https://www.icc-cpi.int/about/Pages/in-the-courtroom.aspx#>

ICJ:n kuvat 4*: kuva lapsista 5* : <https://www.icj-cij.org/files/multimedia-galleries/icj/16.jpg>